

JOSEP CLARA I RESPLANDÍS

ONOFRE POU A LA UNIVERSITAT DE PERPINYÀ

Citat i conegut ja pels autors antics com Marcillo¹ Nicolás Antonio² o Fèlix Torres Amat³ el gironí Onofre Pou va fer-se un nom en el camp de la lexicografia pel seu vocabulari català-llatí, *Thesaurus puerilis*, que fou llibre de text a les universitats fins al segle XVIII, puix que va ésser reeditat diverses vegades,⁴ ampliat i fins i tot traduït al castellà pel gramàtic valencià Bernabé Soler.

D'Onofre Pou, però, en tenim ben poques dades biogràfiques, com ho reconeixen Germà Colon i Amadeu J. Soberanas.⁵ Sabem, com a molt, que va néixer en les terres gironines i que residí a València i a Perpinyà. Ens consta, així mateix, que era prevere i que estudià a València, on fou deixeble de Joan Llorenç Palmireno⁶ i de Joan Terés. Pou seguí un curs de filosofia a València, però per culpa d'una malaltia hagué de retornar a Girona, ciutat en la qual passà un any de convalescència i es dedicà després a l'estudi de les lletres humanístiques. Retornat a València per seguir estudis de

1. P. Manuel MARCILLO, *Crisi de Catalunya, becha por las naciones extranjeras*, Barcelona 1685, 357.

2. Nicolás ANTONIO, *Biblioteca Hispana vetus sive Hispani Scriptores*, II, Madrid 1788, 124.

3. Fèlix TORRES AMAT, *Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes y dar alguna idea de la antigua y moderna literatura de Cataluña*, Barcelona 1836 (reedició facsimilar, Barcelona, Curial 1973), 495-496. Del *Thesaurus...* diu que és «obra utilíssima no sólo a los niños sino también a los doctos por la pureza del latín y exactitud de las definiciones de los términos».

4. Marià Aguiló reporta aquestes edicions: València 1575, Barcelona 1580, Perpinyà 1591, Barcelona 1600, València 1615, i Barcelona 1684. Vegeu el seu *Catálogo de obras en lengua catalana impresas desde 1474 hasta 1860*, Madrid 1923, 524-525. Consulteu també l'estudi citat en la nota 5.

5. Amadeu J. SOBERANAS, Germà COLÓN, *El «Thesaurus puerilis» d'Onofre Pou*, dins «Miscel·lània Sanchis Guarnier», I, Universitat de València 1984, 357-360. Reproduït sense modificacions importants a *Panorama de la lexicografia catalana* (Biblioteca Universitària, 7), Barcelona, Enciclopèdia Catalana 1986, 90-97.

6. Sobre Palmireno, vegeu Andrés GALLEGU BARNES, *Juan Lorenzo Palmireno (1524-1579). Un humanista aragonés en el Studi General de Valencia*, Saragossa, Institución Fernando el Católico 1982. Joan Terés fou bisbe auxiliar del cardenal de Tarragona, Gaspar Cervantes de Gata, i més endavant bisbe d'Elna, de Tortosa i arquebisbe de Tarragona.

teologia, va fer classes particulars de gramàtica i residí a casa del jurista lleidetà Francesc Tàrrega, pare del qui seria canonge de la Seu valentina i rival de Félix Lope de Vega y Carpio, Francesc Agustí Tàrrega. La dedicatòria de la primera edició del *Thesaurus puerilis* és adreçada, precisament, al jurisconsult lleidetà.

L'edició del llibre fou feta a València l'any 1575, quan Pou ja no hi residia, i va ésser impulsada pel mateix Francesc Tàrrega. Segons la biografia de la «Gran Enciclopèdia Catalana», redactada per Eulàlia Duran, el 1573 Pou era rector de Sant Jaume de Perpinyà i el 1578 exercia com a catedràtic de filosofia en la universitat de la ciutat rossellonesa.⁷

Una recerca a la documentació de la universitat de Perpinyà m'ha permès de constatar que, ja el 1572, Pou residia al Rosselló, car el 23 de juny d'aquell any és citat en la recepció de Miquel Ramona com a batxiller en arts.⁸ L'any següent, el 21 de gener, torna a ésser documentat en la recepció del batxiller en teologia Joan Torregrossa, d'Alcoi, i consta que aleshores era rector de Sant Jaume de Canet,⁹ la qual cosa ens fa dubtar de l'afirmació que el fa rector de Sant Jaume de Perpinyà el mateix any. És possible que en aquest detall hi hagi una confusió, perquè el dia 19 d'agost del 1573 trobo també la notícia que un capellà de Perpinyà, anomenat Honorat Pou, va prendre possessió d'una destinació.¹⁰ I Onofre i Honorat no són el mateix nom.

La font documental de la universitat de Perpinyà també ens fa conèixer que el dia 7 de febrer de 1578, Onofre Pou, -bo i seguint el ritual tradicional dels centres acadèmics de l'època- rebé el nomenament de mestre en arts.¹¹ El text d'aquest acte solemne -mutilat al començament pel fet que manquen al registre les pàgines anteriors- és el que transcrivim avui. Noteu que entre els personatges esmentats hi ha el del canceller Onofre Giginta.¹²

Pou, aquell mateix any, va ésser catedràtic d'arts (no de filosofia) a la

7. *Gran Enciclopèdia Catalana*, 12, Barcelona 1978, 14.

8. Archives Départementales des Pyrénées Orientales [= ADPO], D, 3, 1, fol. 32. Aquesta anada a Perpinyà és anterior al nomenament de Joan Terés com a bisbe d'Elna (1577) i, per tant, no pot explicar-se el trasllat de Pou al Rosselló en funció del nomenament del seu antic mestre, com ho indiquen Soberanas i Colón.

9. ADPO, D, 3, fol. 33.

10. ADPO, G, 938.

11. ADPO, D, 3, fol. 1.

12. Onofre Giginta pertanyia a l'orde de Sant Benet i esdevingué abat de Sant Martí del Canigó el 1577. Doctor en dret per la universitat de Perpinyà, el 1578 fou nomenat canceller del mateix centre docent en substitució del seu germà Antoni, mort aquell any. Vegeu Jean CAPEILLE, *Dictionnaire de biographies roussillonnaises*, Perpinyà 1914 (reedició facsimilar de Marsella 1978), 241.

universitat de Perpinyà,¹³ on també estudiaren molts altres alumnes de les terres gironines. Entre els que apareixen en els registres d'aquella època puc anotar:

Pere Cols, capellà d'Olot, que el 1576 esdevingué mestre en teologia.¹⁴

Jaume Serqueda, de Puigcerdà, doctor en medicina el 1577.¹⁵

P[ere?] Pascual, capellà de Vilabona, mestre en teologia el 1577.¹⁶

Gabriel Terrats, batxiller en arts el 1574.¹⁷

Miquel Cella, monjo cambrer de Sant Esteve de Banyoles, batxiller en dret canònic el 1577.¹⁸

Ferran Gacia, de Girona, doctor en ambdós drets el 1577.¹⁹

Bernat Gasch, d'Alp, batxiller en arts el 1578.²⁰

Melcior Anglada, d'Esponellà, batxiller en arts el 1578.²¹

Antoni de Manaut, de Puigcerdà, mestre en teologia el 1567.²²

Que aquesta nota serveixi a precisar un detall de la biografia d'Onofre Pou, tan ignorada, i a cridar l'atenció sobre una documentació que caldria estudiar a fi de conèixer bé el desenvolupament cultural del nostre segle XVI.

Girona, febrer del 1993

APÈNDIX

Perpinyà, ADPO,
série D, 3, 1, fol. 32.

1578 febrer 7

Onofre Pou és rebut com a mestre en arts a la Universitat de Perpinyà

13. ADPO, D, 3, fol. 52.

14. ADPO, D, 3, fol. 22.

15. ADPO, D, 3, fol. 24v.

16. ADPO, D, 3, fol. 26.

17. ADPO, D, 3, fol. 37v.

18. ADPO, D, 3, fol. 44.

19. ADPO, D, 3, fol. 50.

20. ADPO, D, 3, fol. 52.

21. ADPO, D, 3, fol. 56 v.

22. ADPO, D, 3, fol. 58.

[...] ²³ eundem magnificum Michaellem Ramona, preffato domino Honophrio [a] Giginta, procancellario etiam presentatus propter magisterii gradum in eisdem liberalibus artibus asumendum. Idcirco idem dominus Honophrius a Giginta, procancellarius, consideratis scientia, moribus, natalibus et virtutibus, quibus eundem Honophrium Povium, vulgo dicto [?: dictum] Pou, Altissimus et Omnipotens illustravit ut in eius examine demonstravit, recepto prius ab eodem Honophrio Povio, vulgo dicto Pou, solemnii juramento in similibus prestari solito justa formam sacri ecumenici generalis concilii tridentini ac ²⁵ etiam de tenendis et observandis statutis et consuetudinibus dicti gymnasii Perpinianensis, factaque prius ab eodem Honophrio Povio, vulgo dicto Pou, et ore eius proprio emissa coram omnibus solemnii professione et voto de fide catholica verbis formalibus et praecisis juxta formam indulti apostolici felicis recordationis Pii Papae quarti, datum Romae idus novembris anno M.D.LXIII, auctoritate officii eidem in hac parte concessa a predicto domino cancellario, necnon ²⁶ consilio et assensu dictorum dominorum magistrorum et doctorum ibidem existentium, eundem dominum Honophrium Povium, vulgo dicto [?: dictum] Pou, sibi presentatum dixit, pronuntiavit, constituit et creavit magistrum liberalium artium, dans atque concedens sibi tanquam bene merito et valde condigno et nemine discrepante licentiam plenissimam et omnimodam auctoritatem et potestatem de cetero et in futurum in ipsis liberalibus artibus legendi, docendi, interpretandi, disputandi et magistralem cathedram ascendendi, ceterosque omnes et singulos actus magistrales publice et privatim exercendi Perpiniani et ubique locorum presentium tenore. Et illius ut idem dominus Honophrius Povius, vulgo dicto [?: dictus] Pou, possessionem huiusmodi magisterii ab omnibus in posterum noscatur adeptus, predictus magnificus Michael Ramona insignia eiusdem magisterii eidem domino Honophrio Povio, vulgo dicto Pou, ut sua eleganti et erudita oratione petiit, tradidit hac forma. Nam prius libros Aristotelicos clausos mox et apertos eidem in manibus prebuit, secundo pileum cum floculo flavo capiti eiusdem Honophrii Povii, vulgo dicto [?: dicti] Pou, imposuit, ipsumque tertio annulo aureo nomine ipsarum artium desponsavit sibi bique pacis osculum magistrali cum benedictione feliciter exhibendo, ut idem dominus Honophrius Povius, vulgo dicto [?: dictus] Pou, magister sic laureatus et insignitus feliciter coronetur in patria per Eum qui Trinus et Unus regnat Deus per infinita seculorum secula gloriosus. Mandans dictus dominus Onophrius a Giginta, procancellarius, mihi, Francisco Roig, notario publico ipsius villae et predicti gymnasii Perpinianensis secretario infrascripto, ac prefatus dominus Onophrius Povius, vulgo dicto [?: dictus] Pou, magister egregie insignitus, rogans me predictum notarium ut de premissis omnibus publicum in privilegii forma conficiam instrumentum muniendum solito et autentico ipsius gymnasii sigillo pendente. Datum et actum Perpiniani, in aula maiori domus solitae habitationis dicti domini procancellarii, die septima februarii anno a Nativitate Domini millesimo quingentesimo septuagesimo octavo, presentibus ibidem discreto Michaele Palau, notario publico, Joanne Pau, precone dicte ville Perpiniani, et Joanne Martí, bitello dicti gemnasii, et aliis quampluribus viris, testibus ad ista vocatis, adhibitis atque rogatis.

23. Al marge es llegeix: «Roig Francisco, notaire secrétaire de l'université littéraire de Perpignan». Anotació de mà posterior.

24. Cada vegada que en el text es repeteix l'expressió «vulgo dicto Pou», hom va subratllar-la.

25. Ms. ,ach'.

26. Ms. ,nech non'.